

NYCKELHARPAN

NR 2/2000

FÖRENINGEN NYCKELHARPANS MEDLEMSTIDNING

NÅGRA SKÖTSELRÅD

VIS-POLSKA EFTER
VIKSTA-LASSE

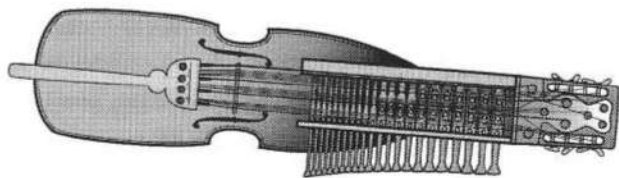
OTTO DAMBERG
FYLLE 80 ÅR

ÅRETS SAHLSTRÖM -
STIPENDIATER

"SMÖRGÅS-
KLICKARNA"
NYCKELHARPSPELARE
I SCHWEIZ

RAPPORT
FRÅN ÅRSMÖTET

M.M.

NYCKELHARPAN NR 2/00

Årgång 14.

Medlemstidning för Föreningen Nyckelharpan.

Utkommer med 4 nr per år. ISSN 1401-2936

Adress: Föreningen Nyckelharpan, c/o Möllerman
Riddarstigen 17A, 183 30 Täby.

Ansvarig utgivare: Sture Möllerman.

Redaktion:

Sture & Marianne Möllerman, tel 08-768 13 66.

Anne-Marie Tärnström, tel 08-89 91 80.

Artiklar och bilder ur Nyckelharpan får ej kopieras för publicering utan medgivande från redaktionen.

Material till nästa nummer skall vara på redaktionen senast 10 augusti.

MEDLEMSSKAP

i Föreningen Nyckelharpan kan väljas antingen fullt ut eller begränsat.

Fullt årligt medlemskap erhålles mot inbetalning av 125 kr på föreningens postgirokonto nr 491 82 94 - 2.

Väljer du lägre medlemsavgift, 100 kr, erhåller du tidningen Nyckelharpan men avstår från all övrig information.

FÖRENINGEN NYCKELHARPANS STYRELSE

		Telefon
Ordförande	Sture Möllerman	08-768 13 66
Kassör	Paul Westman	08-649 22 09
Sekreterare	Anne-Marie Tärnström	08-89 91 80
Ledamot	Ingemar Aronsson	08-99 62 19
Ledamot	Karin Wester	08-778 15 09
Suppleant	Christer Kvarne	08-641 25 12
Suppleant	Bertil Svensk	08-556 512 62

Föreningen Nyckelharpan org. nr 80 20 11-4289

<http://welcome.to/nyckelharpan>

OMSLAGSBILDEN

Bertil Persson på besök i Hartwickska Huset där han generöst delade med sig av sitt kunnande. Läs mer om Nyckelharpan skötsel på sid. 4.

Foto: Sture Möllerman

INNEHÅLL

i detta nummer

Årsmötesprotokoll	sid. 3
Hur sköter du din harpa	sid. 4
Jubilarer	sid. 5
Smörgåsklickarna – harpspelare i Schweiz	sid. 6
Vis-polska efter Viksta-Lasse	sid. 7
Kursförslag	sid. 8
Tre stipendiater	sid. 8

Första folkmusik- diplomanden

Fredagen 19 maj höll Marcus Svensson sin diplomkonsert i Stockholm på både kromatisk- och kontrabasnyckelharpa.

”Hösten -98 började jag en diplomutbildning vid kungl. musikhögskolan i Stockholm. För första gången var utbildningen öppen för folkmusiker och jag blev således den förste folkmusikdiplomanden i världshistorien. Under två år har jag i första hand studerat västsvensk folkmusik för bland annat Kalle Almlöf, Ellika Frisell och Sven Ahlbäck. Det har varit mycket roligt och givande att få djupdyka i en repertoar på detta viset.”

Föreningen Nyckelharpan hälsar Karin Wester, Tullinge välkommen som ny styrelsemedlem.

Samtidigt vill vi passa på att tacka avgående styrelsemedlemmen Bertil Wettersten för mångårigt arbete i föreningen.

BIRGER GUSTAFSSON AB

är Föreningen Nyckelharpan sponsor i form av mycket generösa villkor vid tryckning av bl a vår medlemstidning. Vi tackar alla hos Birger Gustafsson AB som på detta sätt stöder vår verksamhet.

Årsmötet

Föreningen Nyckelharpan's årsmöte tisdag 14 mars 2000 i Hartwickska huset, S:t Paulsg. 39

Närvarande: Christer Kvarne, Margareta Malmberg, Bertil Wettersten, Per-Åke Wallin, Olle Nordin, Sture Möllerman, Marianne Möllerman, Kjell Wigforss, Siri Melcker, Björn Kallstenius, Paul Westman, Anne-Marie Tärnström.

1. Mötets öppnande

Föreningens ordförande Sture Möllerman hälsade alla välkomna. Han påpekade att på kallelsen till mötet, publicerad i nr 100 av tidningen Nyckelharpan, är fel datum för mötet angivet (8/3), men rätt datum har funnits med i tidigare utskick om vårens aktiviteter.

2. Val av mötesordförande och -sekreterare

Till mötesordförande valdes Sture Möllerman och till sekreterare Anne-Marie Tärnström.

3. Fastställande av röstlängd

Närvarolista skickades runt. Röstlängden fastställdes, alla närvarande har en röst var.

4. Fastställande av fortsatt dagordning

Förslag till dagordning, som publicerats i tidningen Nyckelharpan 1/00, godkändes.

5. Fråga om mötet utlysts enligt stadgarna

Mötet fanns utlyst enligt stadgarna.

6. Val av justeringsmän att jämte ordf. justera protokollet.

Till justeringsmän valdes Per-Åke Wallin och Bertil Wettersten.

7. Verksamhetsberättelse. Resultat- och balansräkning

Verksamhetsberättelsen publicerades i tidningen Nyckelharpan 1/00, likaså resultat- och balansräkning. Kjell Wigforss presenterade balansräkningen. Inget överskott finns från 1999. Föreningen har en bra verksamhet och förvaltar kassan väl. Tack vare mycket goda villkor för tryckning av tidningen är föreningens ekonomi god. Den ekonomiska redovisningen godkändes.

8. Revisionsberättelse. Budget. Ansvarsfrihet

Budget: ordföranden förklarade att det är svårt att göra en budget, då vi ej kan vara säkra på att tryckningen av tidningen även fortsättningsvis kan ske på nuvarande goda villkor. Om en förändring skulle komma till stånd, får medlemmar på sikt betala högre avgifter för kurser etc, men föreningen har f.n. en stor buffert. Björn Kallstenius läste upp revisionsberättelsen. Styrelsen beviljades ansvarsfrihet för 1999.

9. Fastställande av kommande års medlemsavgift

Styrelsens förslag till oförändrad avgift år 2001, 125 kr resp. 100 kr, godkändes då inga andra förslag fanns.

10. Val av styrelse, revisorer, funktionärer och valberedning

Margareta Malmberg presenterade valberedningens förslag.

Anne-Marie Tärnström: omval 2 år. Bertil Wettersten avgår ur styrelsen, förslag till nyval: Karin Wester 2 år.

Suppleanter Christer Kvarne och Bertil Svensk, omval 1 år. Ordinarie ledamöter som kvarstår 1 år är Sture Möllerman, Paul Westman och Ingemar Aronsson. Påpekades av Kjell Wigforss att en av dessa poster borde nästa år väljas på 1 (ett) år i stället för två, så att de tyngre posterna i styrelsen går omlott och inte byts ut vid ett och samma årsmöte. Styrelsen bör även utse en vice ordförande bland ledamöterna, den posten finns ej för närvarande.

Revisorer: Kjell Wigforss och Björn Kallstenius

Revisorsuppl.: Claus Gomer och Jan Magnusson

Valberedning: Claus Gomer och Margareta Malmberg

Mötet valde ovanstående ledamöter och funktionärer i enlighet med valberedningens förslag.

11. Motioner och propositioner

Inga motioner eller propositioner förelåg.

12. Årets planering

En spelträff har varit, för resten av våren ser planeringen ut så:

11 april: instrumentkväll med Bertil Persson. Ta gärna med papper och penna.

9 maj: Leif Alpsjö visar videofilmer med gamla spelmän.

Samt den 1 april: lördagskurs med Cajsa Ekstav i Bandhagens gymnasium.

Till hösten fortsätter föreningens spelträffar en gång i månaden. Styrelsen tar mer än gärna emot förslag på aktiviteter från medlemmarna. Tidningen beräknas komma ut som hittills med fyra nummer under året.

Förslag från mötet:

- göra en inspelning av låtar som publicerats i tidningen.
- göra ett upprop för att undersöka intresset för en nybörjargrupp. (Det måste vara minst fem personer).
- vad kan göras för att nå passiva medlemmar?

Kjell Wigforss påminde om möjligheten att lämna in motioner till styrelsen, så kan idéer och förslag undersökas och förberedas innan mötet.

En medlem berömde tidningen och menade att den är väl värd avgiften.

13. Övriga frågor

Punkt 12 ovan gled över i "övriga frågor", och inga ytterligare frågor förelåg.

14. Avslutande

Sture Möllerman tackade de närvarande, avslutade mötet och spelandet tog vid.

Vid protokollet:

Anne-Marie Tärnström, sekreterare
Sture Möllerman, ordförande

Justeras:

Per-Åke Wallin   Bertil Wettersten

Hur sköter du din harpa?

Några tips från Bertil Perssons besök på Hartwickska..

Uppriktigt sagt, så är nog de flesta av oss lite slarviga när det gäller skötsel av våra nyckelharpor och stråkar. Och det lär finnas spelmän som inte känner till vikten av regelbundet strängbyte.

För att i någon mån råda bot mot detta bjöd Föreningen Nyckelharpan in Bertil Persson som gäst vid april månads träff på Hartwickska Huset. För oss är han välkänd från många förstaplaceringar vid nyckelharpedömningarna i Österbybruk och som en mycket generös förmedlare av råd och tips vad gäller instrumentbygge. Därför var det många av kvällens deltagare som i första hand kom för Bertils skull.

En av de första frågorna Bertil ställde var hur ofta gör vi rent stråktaglet. Det var inte många av oss som funderat i den riktningen, eller ens visste hur det skulle gå till.

– Tvättmaskinmedel eller kemiskt ren bensin löser upp gammalt smuts på taglet, berättade Bertil. Skruva loss froschen från stråkstängan och doppa ner taglet försiktigt flera gånger tills smutsen har löst upp sig. Se till att bara blöta ner taglet och använd definitivt inte sprit eller annat lösningsmedel som kan förstöra både stråkstång och frosch. När sedan taglet har blivit rent och självtorkat måste nytt harts läggas på. Börja lämpligtvis med att först gnida in med pulvriserad harts. Varken för mycket eller för lite. Du känner själv när du får rätt "bett" i stråken.

– Hur ofta ska man byta strängar?

Ja, det finns spelmän som byter minst en gång om året och dom som aldrig bytt överhuvudtaget. Det senare är inget att rekommendera. Strängarna mattas ut med tiden och blir svåra att stämma och klingar sämre. Det märks en påtaglig skillnad när man satt på nya.

Bertil talade en hel del om mensuren (avstånd mellan stall och sadel) som på dagens kromatiska nyckelharpor är 400 mm. Således ska lövet på tolfte knavern på a-strängen dela mensuren exakt på mitten.

Om så inte är fallet bör du ta en närmare titt både på löven och på stallets placering. Använd gärna en elektronisk stämapparat med vidhängande mikrofon att fästa på stallet. Dämpa resonanssträngarna medelst tape eller tygremсор för att hindra medljudande svängningar vid intonation av löven. Viktigt är att löven sitter ordentligt fast i knavrarna. De ska med största svårighet gå att vrida.

Avståndet mellan sträng och löv bör vid "viloläge" vara 2 mm vid G- och C-sträng och 1,5 mm vid A-strängen.

Vinkeln på stallet ska vara 90 grader mot locket och inte som på fiolen där stallet delar strängens brytningsvinkel mitt itu och därför lutar något bakåt.

Detta var några av de tips Bertil förmedlade under kvällen. Den avslutades sedan med ett långt allspel.

Jag hoppas att många nu tar sig en funderare över sitt instruments kondition och rättar till eventuella brister, så att nyckelharpmusiken kan klinga skönt.

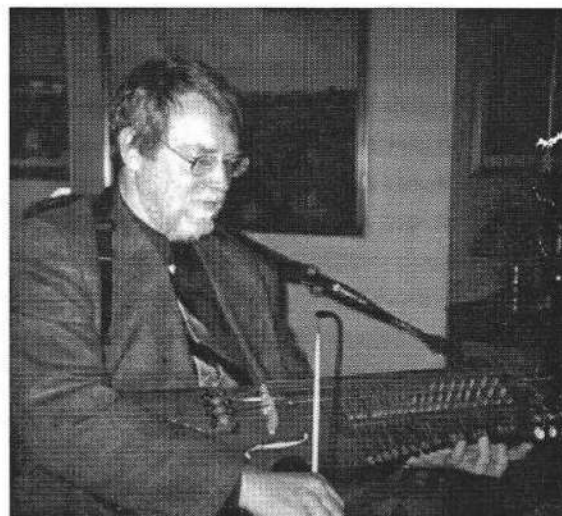
I nummer 3 -97 av tidningen Nyckelharpan beskrivs val av spel- och resonanssträngar och var man kan köpa dessa. Kosnaden för en hel uppsättning av bra kvalitet ligger idag på en bit över sjuhundra kronor.

Sture Möllerman

Otto Dam- gren 80 år.

Den 10 maj fyllde "harpdoktorn" i Järfälla, Otto Damgren 80 år. Han uppvaktades förstas av bland andra Järfälla Nyckelharpsgille.

Värmlänningen Leif Nygren hade gjort en låt till jämtlänningen Otto. Nyckelharpan gratulerar!

Foto: Anne-Marie Tärnström

Per-Ulf 60

Nyckelharpan gratulerar även Per-Ulf Allmo som den 11 maj fyllde 60 år. För en gångs skull sågs Per-Ulf utan sin kamera! Föreningen Nyckelharpan har i sin medlemstidning åtskilliga gånger kunnat njuta av hans fina bilder.

Bilder, tack!

Sommaren är äntligen här och vinterns alla övningstimmar omsätts nu i spel i alla möjliga sammanhang. Alla ni som ger iväg till spelmansstämmor, festivaler, ut på resor, spelträffar i Sverige och övriga världen – ta en bild och skicka till tidningen Nyckelharpan. Så kan vi i höstnumret förhoppningsvis publicera ett bildsvep och blicka tillbaka på millenniets första spelsommar.

Glöm inte att skriva vem som tagit bilden, när och var den är tagen och vad den föreställer.

Smörgåsklickarna

Nyckelharpa och svensk folkmusik mitt i Europa

I Schweiz finns några spelmän med skandinavisk folkmusik på repertoiren och med det mycket svenskklingande namnet Smörgåsklickarna. Ueli Leuthold heter nyckelharpspelaren i sammanhanget och han berättar på näst intill perfekt svenska om gruppens historia.

Det började 1981, då Ueli gjorde en resa genom Sverige och i Pitedalen (!) stötte på nyckelharpor för första gången. ”Jag blev så förtjust i det här roliga instrumentet att jag beställde en harpa hos Östen Öhman i Älvsbyn, som på den tiden byggde flitigt. Harpan kom i en låda med flyg (airmail). Och sedan dess är den i drift.”

På bilden från 1985 syns ”urgruppen” av Smörgåsklickarna, för närvarande är tre-fyra spelmän aktiva i gruppen. Från vänster syns: Kaspar Glarner, Stine Aeschlimann, Regula Schulthess, Ueli Leuthold och Vreni Leuthold. Stine Aeschlimann spelar inte längre regelbundet men hoppar in som vikarie, Regula Schulthess ägnar tiden åt Nordiska folkdanslaget.

Vreni Leuthold spelar fiol, Kaspar Glarner nyckelharpa, hackbräde och flöjt, och ibland är även Ines Rickli, fiol, med.

Och hur kom namnet Smörgåsklickarna till? ”Det var på en restaurang i Zürich, Au Premier heter den. Till det årliga Smörgåsbord-kalaset, där Werner Vögeli är kock, brukar vi spela musik. I början av 1990-talet var vi med för första gången. Massor med gäster, alla sugna (vi med) efter nordiska delikatesser som lax, sill, köttbullar, potatis, sallad och allt som finns vid sådana evenemang. Upplevelsen var enorm, och till sist när alla gäster återvänt hem blev borden kvar med

vita dukar och imponerande mängder smulor, alla slags klickar (smör, kräm, dressing o.s.v.) glas med rester av vin, Pripps blå, kort sagt: huller om buller på borden. Då kläcktes namnet. Smörgåsbord och klickarna på dukarna... blanda ihop.... och du har Smörgåsklickarna!

Förutom vid det berömda smörgåsbordet på Au Premier är man med vid julmarknaden i Zürich varje år, vid midsommarfirandet med Nordiska Danslaget och IKEA i Zürich. Svenska ambassaden arrangerar då och då ”svenska veckor” i vintersportorter i Alperna, då Smörgåsklickarna ofta är med och spelar.

Nya låtar lär man sig efter gehör, CD, kassetter, vinylskivor eller någon gång efter noter. I Schweiz fanns ingen som kunde undervisa i nyckelharpspel, så Ueli har lärt sig själv – delvis med hjälp av ett ”gult Leif Alpsjö-häfte”. Han spelar även tramporgel i Smörgåsklickarna. ”Vi är ju självklart inga inhemska (svenska), och därför spelar vi musik från alla trakter. Att jämföra med t.ex. svenskar, som spelar irländsk musik eller musik från Ungern. I vårt fall är det nu svensk musik.”

Språkkunskaperna i svenska då? Sedan länge brukar familjen Leuthold, Ueli och Vreni med barn, semestra i Sverige och pö om pö började man byta ut engelskan mot ett och annat svenskt uttryck. ”Under flera år besökte vi också kurser i Zürich för att lära oss svenska. Nu går det någorlunda, och Dagens Nyheter som veckotidning (en gång per vecka kommer den enligt prenumeration), Internet, med alla sina tidningar...många möjligheter att öva.”

Internet ja, vi kan förstås hitta Smörgåsklickarna på webben med fina bilder på ett stycke Sverige i de vackra Alperna:
<http://www.nyckelharpa.ch/mainpage.htm>

Denna vispolska fick vi lära oss av av Cajsa Ekstav på Föreningen Nyckelharpans kurs i Bandhagens gymnasium lördagen den 1:a april. Kursen var välbesökt – hela 28 entusiastiska deltagare.

Enligt Cajsa så brukade Lasse variera tempot/punkter-

ingen av vissa takter för att det skulle låta bättre och inte bli så enformigt, vilket är noterat här i takt 2 och takt 4 i 2:a reprisen som annars är lika tonmässigt. Man kan spela dessa takter i omvänd ordning om man vill, det är valfritt.

Nedtecknat av Ingemar Aronsson, Bandhagen.

FÖRSTA GÅNGEN SOM DE' VART LYST...

Vis-polska efter Viksta-Lasse

För-sta gång-en som de va lyst, kom de kvinn-folk å sa att Kar-i va
trin-der. Mel-lan mej å Kar-i har en an-nan va-ri'. Mel-lan mej å Kar-i
har en an-nan va-ri'. Ta mej tu-san ja tar 'na.

Dessa två varianter av sista takten fick vi lära oss av Cajsa. Välj själv vilken som passar dig.

Poeta Magica

En dag kom med post från Tyskland ett brunt tjockt brev. Det innehöll en demo-CD från en grupp i Dexbach med namnet Poeta Magica.

Gruppen spelar medeltidsinspirerad musik på harpa, vevlira, flöjt, trumma, säckpipa, pommer, nyckelharpa mm. Två av låtarna spelas med en "elektrisk nyckelharpa". Holger E Funke, som ingår i gruppen, har konstruerat denna harpa.

Jag hoppas kunna återkomma i ett senare nummer av Nyckelharpan med en närmare beskrivning. De som är intresserade kan lyssna på Poeta Magica under medeltidsveckan på Gotland i sommar. (Vecka 32)

Bertil Svensk

BSVERIGE
PORTO
BETALT

Föreningen Nyckelharpan c/o Möllerman, Riddarstigen 17 A, 183 30 Täby

FÖRENINGSBREV

Spelgrupp för nybörjare?

Vid Föreningen Nyckelharpan's senaste årsmöte framfördes önskemål om att starta en nybörjargrupp i nyckelharpspel. En del medlemmar som inte har kommit så långt i utvecklingen av sitt spel, men med ambitioner att bli bättre säger att det är svårt att finna någon lämplig plats att lära sig mer. Andra medlemmar saknar de mest elementära grunderna och behöver extra stöd.

Om tillräckligt många intresserade finns i föreningen, hjälper vi i styrelsen gärna till vid starten och eventuellt organiserandet av en studiecirkel/kurs, men kursen kommer inte att drivas av föreningen Nyckelharpan. Vi hjälps åt att hitta lämplig lokal, kunnig ledare samt en tid som passar. Omkostnaderna får bäras av deltagarna.

Vid intresse hör av er så snart som möjligt till ordförande Sture Möllerman tel 08-768 13 66.

Tre stipendiater

Ur Eric Sahlströms Minnesfond delas varje år ut stipendier till ungdomar under 18 år som spelar fiol eller nyckelharpa. Av ett antal sökande delades tre stipendium ut i år. Stipendiet består av en veckokurs i folkmusik på Ekebyholms slott med undervisning och stimulering av landets främsta fiol- och nyckelharpspelare. De övriga ca 70 kursdeltagarna är folkmusikälskande spelmän i alla åldrar.

Ulrika Holmberg från Björklinge i Uppland. Ulrika är 17 år och har spelat fiol sedan hon var 7. Nu går hon på musikgymnasium i Uppsala.

Emma Karlsson bor i Sunne, Värmland. Emma är 16 år och har spelat nyckelharpa i 7 år.

Ben Teitelbaum, 17 år från Castle Rock, Colorado, USA. Bens farfars farfar utvandrade från Forshaga i Värmland och han spelade nyckelharpa! Ben har hört om instrumentet hela livet, men har inte själv spelat så länge.

Föreningen Nyckelharpan gratulerar till stipendierna och önskar er en givande spelvecka!

Henry och Ceylon Wallin Roslagslåtar

Musikboken
med 62 notuppteckningar
av låtar från Valö och
brukstrakterna i Norra Uppland.

Dubbel-CD
med 62 inspelningar
från 1969-1994.

Klassisk LP från 1972.
Paketpris på CD+bok!

Distribution:
Birgitta Wallin,
Borgmästargatan 13, 1 tr
116 29 Stockholm.
Tel. 08-641 00 95.
E-mail: wallin.wallin@swipnet.se
Hemsida:
<http://home.swipnet.se/wallinwallin>